

ALMANYA'DA SOSYAL POLİTİKA-SOSYAL DEVLET

Murat KALKAN*

Sayın Editör;

Alman Şansölyesi *Otto von Bismarck* idaresindeki hükümetin 1883 yılında sosyal sigorta uygulamalarını başlatmasıyla piyasa ekonomisinin devlet eliyle *ilk defa* sosyal olarak şekillendirilmesinin gerçekleştiği bilinen bir husustur (Freier & Rauschhofer, 1984, s. 219). Bu çerçevede yaşanan gelişmeler ise Almanya'yı sosyal politika-sosyal devlet tarihi açısından önemli bir ülke haline getirdiği gibi bu konulara dair uygulamalarda, araştırmalarda ve de en önemlisi tartışmalarda dikkatle takip edilen, örnek alınan bir konuma taşınmıştır.

1911 yılında yayınlanan '*Sozialpolitik*' adlı eseriyle sosyal politikanın bir bilim disiplini olarak ele alınışını başlatan *Otto von Zwiédineck-Südenhorst*'un (Tuna & Yalçıntaş, 2011, s. 29) veciz bir ifâdesine göre sosyal politika toplumsal amaçlara sürekli olarak ulaşmayı güvence altına almaya yönelmiş bir politikadır (Zwiédineck-Südenhorst, 1911, s. 38). Dolayısıyla sosyal politika; farklı kurumlar, kuruluşlar ve aktörler tarafından sağlanan ya da sunulan çok sayıda tedbir, yardım ve hizmetten oluştuğu gibi ortaya çıkardığı yapı da aynı zamanda bir sosyal devlet (refah devleti) olarak tanımlanmaktadır (Bäcker vd., 2010, s. 44).

Sosyal devlet tabiri demokratik devletin ekonomik ve sosyal hayatta oynadığı aktif, yaratıcı rolün bir ifadesi olmakla birlikte aynı zamanda gelişmiş kapitalist piyasa ekonomisini sosyal dengeleme prensibi ile birleştiren tarihi-somut bir toplum tipini de karakterize etmektedir. Bu bakımdan da sosyal devletin yapısal unsurları, tekil sosyal

---

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, murat.kalkan@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7079-5238

politika tedbirlerinin ve sosyal güvenlik sisteminin ötesine geçmektedir. Öyle ki bu alan emek piyasası ile çalışma ilişkileri ve şartlarının hukuki düzenlemelerinden, işçi işveren meselelerine, emek piyasası politikaları ile istihdam politikalarına ve oradan da mesleki eğitim olmak üzere birçok alt dalı inceleme konusu içine almaktadır (Bäcker vd., 2010, s. 44).

Sosyal devlet ilkesi -anayasal düzen ve toplumun tüm üyeleri için geçerli ekonomik fırsatlar çerçevesinde- devleti şahsi özgürlük, iş ve meslek seçme serbestliği, kişiliğin serbest gelişimi, eşit muamele ve fırsat eşitliği gibi temel hakların kullanılması için gerekli olan maddi ön şartları oluşturmaya mecbur kılmaktadır. (Althammer & Lampert, 2014, ss. 7–8). Bu çerçevede bakıldığında sosyal devlet ilkesinin Almanya’da Anayasa’nın 20. maddesinde ‘*Almanya Federal Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir federal devlettir.*’ denilmek suretiyle anayasal güvence altına alındığı görülmektedir (Gerlach, 2002, s. 62). Bu noktada Federal Almanya Cumhuriyeti’nde ‘*sosyal*’ kavramının ve işaret ettiği mananın, siyasi kültürün ve devlet yapısının kurucu bir parçasını teşkil ettiğini belirtmek gerekmektedir (Butterwegge, 2018, s. 9). Bu sebeple de diğer batı ülkelerinde gelir, sağlık, barınma ve eğitim boyutlarında hayat fırsatlarını teşvike hizmet eden hükümet tedbirlerini/uygulamalarını tanımlamak için *refah devleti* genel terim haline gelmişken Almanya’da ağırlıklı olarak *sosyal devlet* kavramı kullanılmakta, *sosyal piyasa ekonomisi* veya *sosyal hukuk devletinden* bahsedilmektedir (Alber, 1989, s. 783).

Sosyal devlet gelişmiş kapitalist piyasa toplumlarının ve demokrasilerinin evrensel bir özelliği olmakla beraber bir tane sosyal politika ve/veya bir tane sosyal devlet şeklinden bahsetmek söz konusu değildir. Çünkü her ülkede kurumsal düzenlemeler, faydalanan kişi sayısı, kapsanan riskler ve problem alanları, ilkeler, faydalanıcıların hukuki statüsü ile faydalanma seviye ve şartları farklı olabilmektedir (Bäcker vd., 2010, s. 49). Nitekim karşılaştırmalı *sosyal devlet (refah devleti)* çalışmalarında yer alan sınıflandırmalara bakıldığında Almanya’nın çoğunlukla şu üç başlık altında ele alındığı görülmektedir: *Bismarck Refah Devleti Modeli*, *Kıta Avrupası Refah Devleti* veya *Muhafazakâr Refah Rejimi* (Blank, 2011, s. 58). Aslında veciz bir ifâdeyle piyasa ekonomisi odaklı bir refah devletinin *Alman modeli* olan *sosyal devlet yaklaşımının* Federal Almanya Cumhuriyeti’nde saygın bir refah düzeyine sahip, nispeten barışçıl bir sistem kurmayı başardığı gibi (Pesckhe, 2004, s. 24) sosyal güvenliğe ağırlık veriyor

olması sebebiyle de bazen bir *sosyal güvenlik devleti* olarak anıldığını da belirtmekte fayda vardır (Sesselmeier, Somaggio, & Yollu, 2006, s. 7).

Almanya -anayasada ifadesini bulduğu üzere- demokratik, sosyal ve federal bir cumhuriyet şeklinde yapılandırılmış olmasına rağmen sosyal politika kararlarında federal yönetimin ağırlığının eyalet parlamentoları/hükümetleri ile yerel yönetimlere kıyasla ciddi ölçüde fazla olduğu görülmektedir. Bu bakımdan da eyalet idareleri ile yerel yönetimlerin sosyal politikasının sorumluları olmaktan ziyade organları/yürütücüleri olarak öne çıktığını söylemek lazımdır. Ayrıca Almanya'da bağımsız sosyal politika organları olarak nitelendirilen *Bağımsız (Sosyal) Refah Bakımı Birlikleri* adı altında toplanan örgütlerin de (Alman Kızılhaç Örgütü vb.) Alman sosyal sisteminin temel direklerinden biri olarak önemli görevler üstlendiğini ifade etmek lazımdır (Althammer & Lampert, 2014, ss. 414-416).

Sosyal politikanın ve sosyal devletin özel bir şekilde hayata geçirilişi aslında sosyal ayrışmalar ile siyasi çatışmalar ve uzlaşmaların sonucudur; dolayısıyla sosyal devletin bugünlere gelişi otomatik ve lineer bir seyir takip ederek olmamıştır. Geçmişe ve bugüne küçük bir bakışın gösterdiği gibi sosyal politika hizmetlerinin/faydalarının nicel veya nitel gelişme aşamalarının yerini nicel veya nitel parçalanma aşamalarının da alması söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte Almanya'da Anayasa'nın sosyal devletin radikal bir şekilde çözülmesine (reforma tabi tutulmasına) ve ortadan kaldırılmasına izin vermediği, sosyal devlet ve toplum düzeninin oluşturulması ve korunmasına adandığını söylemek lazımdır. (Bäcker vd., 2010, ss. 71-72). Ancak bu duruma rağmen Almanya'da bir müddettir siyaset(çiler) eliyle *sosyal devletin 'yeniden organize edilmeye' veya 'küçültülmeye'* çalışıldığı da dillendirilmektedir. Bu çerçevede ülkede eski bir geçmişe sahip olan sosyal politika-sosyal devlet uygulamalarının başta Hartz ve Agenda-2010 Reformları olmak üzere yaşanan bazı gelişmelerin etkisiyle (Butterwegge, 2018, s. 9) hem siyasi alanda hem de toplum düzeyinde ciddi tartışmalara konu olduğu da bilinmekteyse de netice olarak bir paradigma değişikliğinin mi yaşandığı yoksa zaman içerisinde ortaya çıkan yeni şartlara uyarlamaların mı gerçekleştirildiği hakkında henüz fikir birliğine varıldığını söylemek mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Alber, J. (1989). Die Bundesrepublik Deutschland im internationalen Vergleich. N. Blüm & H. F. Zacher (Ed.), *40 Jahre Sozialstaat Bundesrepublik Deutschland* (ss. 783–795). Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Althammer, J. W., & Lampert, H. (2014). *Lehrbuch der Sozialpolitik* (9. bs.). Springer-Lehrbuch. Berlin, Heidelberg: Springer Gabler.
- Bäcker, G., Naegele, G., Bispinck, R., Hofemann, K., & Neubauer, J. (2010). *Sozialpolitik und soziale Lage in Deutschland: Band 1- Grundlagen, Arbeit, Einkommen und Finanzierung* (5. bs.). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Blank, F. (2011). *Soziale Rechte 1998-2005: Die Wohlfahrtsstaatsreformen der rot-grünen Bundesregierung. Sozialpolitik und Sozialstaat*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Butterwegge, C. (2018). *Krise und Zukunft des Sozialstaates* (6. bs.). Wiesbaden: Springer VS.
- Freier, U., & Rauschhofer, G. (1984). *Atlas Wirtschaftslehre*. Wiesbaden: Gabler Verlag.
- Gerlach, I. (2002). *Bundesrepublik Deutschland: Entwicklung, Strukturen und Akteure eines politischen Systems* (2. bs.). *Lehrtexte Politik*. Opladen: Leske+Budrich.
- Peschke, R. (2004). *Moderne Dienstleistungen am Arbeitsmarkt: Eine Bestandsaufnahme und kritische Sichtung der Lösungsansätze der Hartz-Kommission*. München: Universität der Bundeswehr München – Fakultät für Pädagogik,
- Sesselmeier, W., Somaggio, G., & Yollu, A. (2006). *Mögliche Implikationen der gegenwärtigen Arbeitsmarktreformen für die zukünftige Entwicklung der Arbeitslosenversicherung*. Düsseldorf.
- Tuna, O., & Yalçıntaş, N. (2011). *Sosyal siyaset*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Zwiedineck-Südenhorst, O. v. (1911). *Sozialpolitik*. Leipzig und Berlin: B. G. Teubner.